

XVIII ს-ის ქართულ-სომხური ლიტერატურული
ურთიერთობების ერთი ახალი ეპიზოდი
ONE NEW EPISODE OF GEORGIAN-ARMENIAN LITERARY
RELATIONSHIPS IN XVIII C.

ნათია ჩანტლაძე
Natia Chantladze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართულ-სომხური ურთიერთობები, თარგმანი,
საღვთისმეტყველო.

Keywords: Georgian-Armenian relationships, translation, theological.

ქართულ-სომხური ურთიერთობები არაერთ საუკუნეს ითვლის და ძალზე მრავალფეროვანია. ამჯერად ყურადღებას შევაჩერებთ სომხურიდან ქართულად თარგმნის ისტორიაზე და წარმოგიდგინთ აქამდე უცნობ მთარგმნელს, ტერ ზაქარია კაკონაშვილს და მის ნაშრომს.

სომხეთში, ერევნის მატენადარანის ქართულ ხელნაწერთა ფონდში, აღმოჩნდა ქართულ ენაზე მხედრულით შესრულებული კრებული MM-81, რომელიც საღვთისმეტყველო ხასიათის 36 დიდაქტიკურ ტექსტს აერთიანებს, მწირად გაფორმებულია მინიატურებით და ახლავს გადამწერის ანდერძი და მოსახსენებლები. კრებული საინტერესოა როგორც თავისი შედგენილობით, ისე გამიზნულობის, შექმნის ადგილისა და შემდგენლის ვინაობის გამო. კრებულის შესწავლამ დაგვანახა, რომ

- ის შეიქმნა სურამში, აქ მცხოვრებ სომეხთა ახალი თაობის სწორი რწმენით აღსაზრდელად, მათთვის სომხური საეკლესიო ტრადიციის გასაცნობად და შესათვისებლად;
- კრებული დაიწერა ქართულ ენაზე, რადგანაც სომხურად კითხვა და სწავლა სურამში მაცხოვრებელ სომეხ ახალგაზრდებს აღარ შეუძლიათ - სავარაუდოდ, ენობრივად ან სრულად არიან გაქართველებულნი, ან მხოლოდ სასაუბრო დონეზეა ფლობენ სომხურს;
- ეს კი, თავის მხრივ, ადასტურებს სურამში სომხური საეკლესიო კერის არსებობას, რომელსაც საშუალება ჰქონდა, ადგილზე ეწარმოებინა სამწერლობო და მთარგმნელობითი საქმიანობა, ეზრუნა სომხური სარწმუნოებრივი ტრადიციის შენარჩუნებასა და განმტკიცებაზე;
- სომხურიდან ქართულად მთარგმნელთა რიცხვს შეემატა კიდევ ერთი კონკრეტული სახელი - ზაქარია კაკონაშვილი, სურამის მკვიდრი, სომეხი ხუცესი;
- ქართლში და, კერძოდ, სურამში სომხები უკვე დიდი ხნის ფეხმოკიდებულნი ჩანან და ქართულ გარემო-

სთან კარგად ადაპტირებულნი, - ისინი თავისუფლად ფლობენ ქართულს, შესაძლოა, სომხურზე უკეთაც კი, მათ ათვისებული აქვთ ქართული სახელები - ბეჟანი, მამუკა, შაქრუა და სხვა, გვარიც ქართულ ყაიდაზე აქვთ - კაკონა-შვილი;

- ზაქარიას დამოკიდებულება ქართველების მიმართ კეთილგანწყობილია, ის სომხებსაც და ქართველსაც ერთნაირად უსურვებს სიკეთეს და ლოცულობს მეფე ერეკლეს დღეგრძელობისთვის.

ლიტერატურა:

MM-81.კრებული (XVIII ს.). გადამწერი: ზაქარია კაკონაშვილი.

მაისურაძე, გ. (1999). საქართველოს სომხური მოსახლეობის ისტორიის საკითხები (IV-XVIII სს.), თბილისი: „მეცნიერება“.

გაბიაშვილი, ე. (2009). ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები: ბიბლიოგრაფია, ბიბლიოლოგია, ეგზეგეტიკა, აპოკრიფები, 4. თბილისი.

ტერ-ბაღდასაროვი, დ. (2019). H-404 ხელნაწერის ქართულენოვანი ტექსტის ენობრივი თავისებურებები. „აღმოსავლეთმცოდნეობა“, 8.93-102. თბილისი: თსუ გამომცემლობა .

Georgian-Armenian relationships span many centuries and are very diverse. This time we will focus on the history of Armenian-to-Georgian translation and will present to you the translator unknown up until now – Ter Zachary Kakonashvili and his work.

In the manuscript MM-81(kept in Armenia, Matenadaran), scribed in Mkhedruli, we can see 36 didactic texts of theological nature. The manuscript contains sparce amount of illustrations and is followed up by the scribe's will and several colophones. The collection is interesting due to its contents, as well as its target audience,

place of creation and the identity of its compiler. The study of the collection showed us that:

- it was created in Surami for the purpose of upbringing the local new generation of Armenians with correct beliefs, as well as, to teach them and assimilate them with the Armenian ecclesiastical traditions;
- The collection was written in Georgian, since the local Armenian youth could not read and study in Armenian anymore, possibly due to the fact that they had already adopted the Georgian language, thus had fully become Georgians, or they could use just speaking Armenian;
- This, in itself confirms that there was an Armenian ecclesiastical community, which had the ability of scripting and translating manuscripts locally and taking care of and strengthening Armenian religious traditions;
- Another person joins the Armenian-to-Georgian translators: Zachary Kakonashvili, a resident of Surami, an Armenian priest.
- It looks as if Armenians have already been established in Qartli, in Surami in particular, for a long time, they are well adapted to the Georgian environment – they know the Georgian language, possibly even better than Armenians and have taken up Georgian names – Bezhan, Mamuka, Shaqrua etc. They also seem to have surnames in Georgian style – Kakona-Shvili; Zachary has a favourable attitude towards Georgians, he wishes well to both Georgians and Armenians and prays for King Erekle's wellbeing.

References:

MM-81.Miscellanea (XVIIIc.).Scribe:Zaqaria Kakonashvili

Gabidzashvili,E.(2009)..Dzveli qartuli mtserlbis dzegebi: bibliografia, bibliologia, egzegetika, apokrifebi [Translated works of Ancient Georgian Literature: Bibliography, Bibliology, Exegetic, Apocrits 4.Tbilisi].

Maisuradze, G. (1999). Saqartvelos somxuri mosaxleobis istoriis sakitxebi (IV-XVIIIss.).[Topics on the history of Armenian population of Georgia (IV-XVIIIcc.) Tbilisi :“Metsniereba”].

Ter-Bagdasarova,D. (2019). H-404 xelnatseris qartulenovani teqstis enobriv taviseburebebi. [Linguistic peculiarities of the Georgian text of the manuscript H-404. Oriental Studies, 8.93-102. Tbilisi: TSU Press].